

Histria – Godišnjak Istarskog povijesnog društva / Rivista della Società Storica Istriana / Revija Istrskega zgodovinskega društva / The Istrian Historical Society Review, br. 5 (2015.), 426 str.

Hrvatska je historiografska periodička produkcija pokretanjem godišnjaka *Histria* 2011. g. dobila znanstveno-stručni časopis, koji je kao godišnjak otvoren istraživačima prošlosti Istarskog poluotoka i koji, zahvaljujući naporima članova Istarskoga povijesnog društva – izdavača i pokretača tog časopisa, uredno izlazi. Sadržaji svih pet brojeva časopisa u cijelosti slijede jedan od vrlo važnih zadataka proklamirane strategije razvoja Istarskoga povijesnog društva – pokretanje i redovito objavljivanje časopisa otvorenog povijesti srodnim znanostima (pomoćnim povijesnim znanostima, povijesti umjetnosti, arheologiji, etnologiji, antropologiji, muzeologiji, teologiji, itd.) kako bi se interdisciplinarnim pristupom što obuhvatnije istraživala povijest Poluotoka. Namjera Uredništva da časopis dospije u ruke što širem čitateljstvu Istre, također je ostvarena jer je Uredništvo prihvatilo prijedlog da se prilozi u cjelini »Rasprave i prilozi« objavljuju na materinskim jezicima njihovih autora (hrvatskom, slovenskom, talijanskom) ili, pak, na engleskom, sa sažetcima na barem trima od navedenih jezika. Peti, dakle, broj godišnjaka *Histria* započinje na nepaginiranim stranicama [5 – 11] kazalom: »Sadržaj / Indice / Vsebina / Contents«.

Prva cjelina, naslova »Rasprave i prilozi / Studi e saggi / Razprave in gradiva / Articles« (str. 13 – 170), sadržajno je kronološki poredana i sastoji se od po dva izvorna znanstvena rada i prethodna priopćenja te jednoga preglednog rada.

U radu se Zorana Ladića, »Hodočašća kao izraz pobožnosti stanovnika kasnosrednjovjekovne porečke komune« (15 – 41), prvi put donose spoznaje o učestalosti hodočašćenja Porečana tijekom 15. stoljeća zahvaljujući javno-privatnim spisima bilježnika Antuna de Teodorisa i manjim dijelom kolege mu Henrika de Artezanibusa. Riječ je o porečkoj notarskoj knjizi pohranjenoj u Državnom arhivu u Pazinu, koja pokriva razdoblje od 1433. do 1487. godine. Autor je, dakle, nakon analize uporabljivih vijesti iz te knjige donio niz korisnih pregleda (primjerice, društveni položaj, dobnu strukturu, spol oporučitelja...) i tumačenja ponašanja žitelja porečke komune glede njihovih potreba iskazivanja vjerskih osjećaja i uvjerenja u pobožnosti hodočašćenja u sveta mjesta Katoličke Crkve. Uspoređujući rezultate takvih istraživanja svjetske i domaće historiografije, autor je došao do (ne)očekivana otkrića. Naime, s obzirom na činjenicu da je Poreč bio vrlo važnim mjestom/lukom na putovanjima velikog broja hodočasnika s kontinentalnog dijela Europe u Svetu Zemlju, tek je jedno hodočašće, koje oporučno financirala 1466. g. Kuzmica, supruga ser Nikole de Rubina iz Poreča, iznenađujuće. Slično je i s drugim središtem koje je u katoličkom svijetu pripadalo glavnim hodočašćima (*peregrinationes maiores*), Sv. Jakovom u Comoseli. I za to je središte tek jednom oporukom iz 1479. g., onom ser Lazara Scorzonusa, predviđen legat za hodočasnika koji bi obavio tu pobožnost za spas Lazarove duše, što s obzirom na udaljenost i smjer hodočasničkog putovanja i nije toliko neočekivano za Poreč. U toj kategoriji hodočasničkih središta dominantno među porečkim hodočašćima brojem prevladava apostolski Rim (čak 19 hodočašća), a u kategoriji manjih središta

(*peregrinationes minores*) primat, pak, drži marijanski Loreto (12) te u manjoj mjeri Asiz (4), kao izraz štovanja kulta sv. Franje. U članku je autor objavio i četiri grafikona te dva slikovna priloga.

Članak Josipa Banića, »Elitni društveni slojevi kasnosrednjovjekovne buzetske komune« (43 – 79), utemeljen je na objavljenomu buzetskom izvornom materijalu prve polovice (*Statut buzetske općine*) te kraja 15. i početka 16. st. (*Zaključci općinskog vijeća* i *Notarska knjiga Martina Sotolića*). Riječ je o tekstu koji predstavlja iskorak u proučavanju društvenih elita Buzeta na izmaku srednjeg vijeka zahvaljujući usvajanju teorijskih podloga i metodoloških smjernica koje su tridesetih godina prošlog stoljeća počeli razvijati V. Pareto i G. Mosca da bi radom niza zaslužnih povjesničara i sociologa na tim teorijama i istraživačkim metodologijama svoj paradigmatski obrazac zadobile u radovima S. Reynolds i M. Kowaleski. U svakom slučaju, rezultat rada na spomenutim izvorima pokazuje da su vrh društvene elite Buzeta predstavljali članovi uglednih i gospodarski, odnosno imovno, moćnih mletačkih i koparskih patricijskih obitelji (osobito Ferro i De Gravisi), koji obnašajući najviše političke dužnosti u buzetskoj općini uglavnom nisu, premda su bili »stranci«, negativno percipirani među buzetskim građanima (*cives*) i stanovnicima (*habitatores*), već su, štoviše, zahvaljujući solidarnom odnosu prema njima uživali njihovo povjerenje. Uz te se »strane« članove elite u Buzetu mogu prozopografski pratiti i predstavnici »autohtonih« obitelji koji su redovito zauzimali određena mjesta u strukturama i svjetovne i crkvene vlasti buzetske općine (poput članova obitelji Flego, Belinić, Sotolić i De Germanis) te su tako ulazili u red buzetske elite. Unatoč ovako usko prostorno i vremensko ograničenom istraživanju, autor je znanstvenoj javnosti pružio vrlo dobru analizu društvene stratifikacije buzetske općine na prijelazu 15. u 16. st., koja bi mogla poslužiti i kao predložak za istraživanja gradskih elita ostalih istarskih srednjovjekovnih komunalnih zajednica. Na kraju je teksta autor kao priloge objavio po dva grafikona i rodoslovna stabla te jednu tablicu na više stranica, što čitateljima uvelike olakšava praćenje sadržaja članka.

Zahvaljujući dokumentima pohranjenim u državnom arhivu u Trstu i pokrajinskom arhivu u Kopru te upravno-pravnim aktima i zaključcima Istarskoga pokrajinskog sabora, Denis Visintin, u tekstu »L'agro istriano nella seconda metà del XIX secolo« (81 – 116), upotpunio je sliku razvoja, kao i godina krize poljoprivredne proizvodnje u Istri tijekom druge polovice 19. stoljeća. Odustajanjem od kmetsko-kolonatskih odnosa, podjednako su i središnje vlasti Austro-Ugarskog Carstva i pokrajinske vlasti Istre poticale promjene i na polju agrarnih vlasničkih struktura i na polju modernizacije agrarne proizvodnje. No, iz izvornog je gradiva vidljivo da su ti procesi ne samo zaostajali za onima u Zapadnoj Europi već su se unatoč poticajima i nadalje u Istri sporo odvijali. Uzroci su se takva stanja po najprije nalazili u mlaku odazivu lokanih uprava, nezainteresiranosti posjednika, velikoj nepismenosti među poljodjelcima, nedostatku udruga i škola koje bi širile znanja o agrarnoj proizvodnji te u kriznim godinama, koje su bile izazvane elementarnim nepogodama ili štetnicima i bolestima (primjerice pepelnice, peronospore, filoksere i sl.). Unatoč, dakle, uspjesima koji su polučeni u agrarnoj proizvodnji Istre, ona je do početka 20. stoljeća ipak, kako kaže autor, »pokazivala jasne znakove slabosti«.

»Mario Visintini – zaboravljeni talijanski zračni as iz Poreča« (117 – 137) članak je Bojana Horvata u kojem je prvi put stručno, na temelju malobrojnoga arhivskog gradiva, objavljenih stručnih i publicističkih tekstova te svjedočanstava Visintinijevih suvremenika predstavljen njegov život od djetinjstva u rodnom gradu i školovanja pa do ratnog puta lovca zračnih snaga Kraljevine Italije u Španjolskom građanskom ratu i u Drugom svjetskom ratu na bojištu Talijanske istočne Afrike, gdje je 11. veljače 1941. nesretnim slučajem i poginuo. Boreći se na strani frankista, uspio je u Španjolskoj oboriti dva neprijateljska zrakoplova, a na istočno-afričkom je bojištu u srazu s britanskim zrakoplovstvom, upravljajući najmodernijim dvokrilcem Drugoga svjetskog rata (Fiat C. R. 42 Falco), oborio šesnaest zrakoplova različitih tipova te je u napadima na neprijateljske zračne baze uništio i preko trideset zrakoplova na tlu. Zbog svojih je iznimnih vještina stekao poštovanje kolega obiju zaraćenih strana, ali i zanimljive nadimke: »lovac znanstvenik« i »lovac samotnjak«. Unatoč tim nadimcima, u svim je akcijama pokazivao nevjerojatnu požrtvovnost u spašavanju napadnutih suboraca. Na kraju je i stradao vjerujući kako su mu dvojica kolega iz jata nastradala zbog iznimno lošeg vremena, premda su obojica uspješno sletjela na pomoćni aerodrom u Massawi. U takvim se uvjetima, leteći nisko u potrazi za njima, zabio u planinu Bizen pokraj Nefasita (Eritreja) i na mjestu poginuo... Na kraju je teksta objavljeno osam fotografija s legendama i naznakom mjesta izvornika.

Borut Juvanec naslovom »Arhitektura Krasa: Jadran od Italije do Grčije in Črno morje do Sredozemlja« (139 – 170) definirao je prostor suhozidne arhitekture Krasa, koji predstavlja svojevrsan križ kojemu horizontalna greda (*antenna*) započinje u sjevernoj Italiji te istočnojadranskom obalom teče do otoka Krete u Grčkoj gdje i završava, a vertikalna greda (*patibulum*) kreće od Kavkaza u Crnomorskom primorju te presjekavši Jadran, završava u središnjoj Italiji. Ta se arhitektura, zaključuje autor, ne razlikuje u konstrukciji gradnje kosog svoda, već u vanjskom izgledu i djelomice u uporabnoj namjeni tih objekata. Riječ je o »hiški« u Italiji i Sloveniji, potom u Hrvatskoj o »kažunu« u Istri, »komardi« na Krku, »bunji« u Dalmaciji, »vrtujku« i »toreti« na Korčuli, »kućarici« na Konavlima te u Grčkoj o »kaliviji« u Zakintosu, »tholosu« u Magneziji i »mitatou« na Kreti. U tekstu je objavljeno osam slikovnih priloga, među kojima glavninu čine bokocrti i presjeci kamenih suhozidnih poljskih objekata od Italije do Grčke te tri zemljopisne karte kojima je skiciran spomenuti »križ« rasprostranjenosti takvih objekata sa sjecištem na istočnojadranskoj obali kod Šibenika. Na kraju je teksta autor kao priloge objavio i dvanaest fotografija takvih suhozidnih poljskih objekata, počevši od Ville Opicine u Italiji pa do Krete u Grčkoj.

Peti broj godišnjaka *Histria* završava cjelinom »Ocjene, prikazi, izvješća / Recensioni, segnalazioni, comunicazioni / Ocene, prikazi, poročila / Reviews, Reports, News« (171 – 420) u kojoj je objavljeno čak 67 priloga u kojima su prikazane studije/knjige, skupovi, časopisi i katalozi izložaba koji na znanstven i stručan način obrađuju teme iz istarske povijesti, potom jedna međunarodna ljetna škola, međužupanijski i županijski stručni skupovi nastavnika povijesti te izvješće o aktivnostima Istarskoga povijesnog društva u 2014. godini. Na samomu je kraju i popis suradnika (423 – 426) koji su napisali tekstove za sekciju »Ocjene, prikazi, izvješća« pa kako se u recenzijama i prikazima sadržaja časopisa redovito ne »prikazuju prikazi«, ovom ćemo prilikom navesti barem autore tih tekstova abe-

cednim slijedom: Ana Anić Opašić, Hrvoje Badurina, Sonja Bančić, Josip Banić, Nikolina Belošević, Gabriela Braić, Maja Cerić, Željko Cetina, Mihovil Dabo, Danijela Doblanović, Mirjan Flego, Tamara Fundurlija, Diego Han, Gianfranco Hofer, Marko Jelenić, Mateja Jerman, Igor Jovanović, Dean Krmac, Katarina Marić, Robert Matijašić, Marko Medved, Gordana Milaković, Andrea Milotić, Nikša Minić, Matija Nežić, Filip Oguić, Ivona Orlić, David Orlović, Samanta Paronić, Milan Radošević, Nensi Rubinić Janjetić, Davor Saliho-
vić, Lana Skuljan Bilić, Ante Teklić, Luka Tidić, Vanessa Toić, Erik Toth, Stipan Trogrić, Maja Zidarić, Filip Zoričić i Ivan Žagar.

Uredništvo godišnjaka *Histria*, na čelu s glavnim i odgovornim urednikom Maurizijom Levakom, neumorno slijedi proklamirane ciljeve rada Istarskoga povijesnog društva što je rezultiralo uvrštenjem časopisa u Emerging Sources Citation Index (ESCI). Naime, Thomson Reuters obavlja godišnje vrednovanje časopisa s popisa ESCI za primitak u baze Science Citation Index Expanded, Social Sciences te Arts & Humanities Citation Index. Vjerujemo da će postupak vrednovanja uspješno završiti.

Ivan Jurković